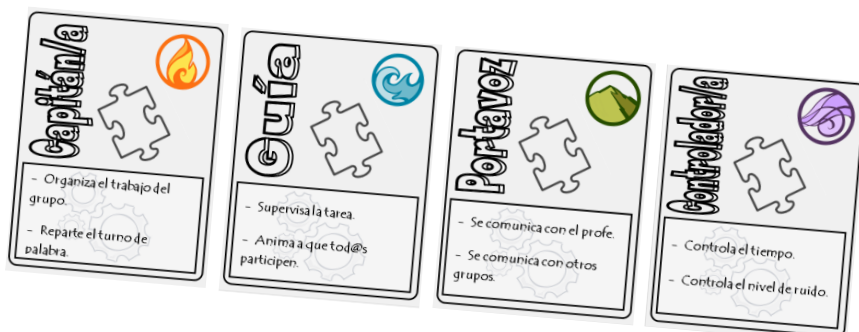

Agrupamentos e Roles

da Aprendizaxe
Cooperativa

Agrupamentos

Homoxéneos vs Heteroxéneos

De maneira esporádica poderíamos utilizar grupos **homoxéneos** se estamos a realizar, por exemplo, traballo por niveis, pero na maioría das nosas actividades os grupos base deberán ser **heteroxéneos** en canto a: rendemento académico, destrezas cooperativas, nivel de disrupción, sexo, nivel de integración... O grupo heteroxéneo:

- Aumenta a posibilidade de axuda recíproca e de integración das diferenzas,
- Presenta unha maior variedade de recursos e habilidades dispoñibles,
- Favorece máis o pensamento elaborativo,
- Permite intercambiar explicacións e opinións distintas sobre os contidos para aprender,
- Facilita ao profesor para xestionar a clase.

Máis adiante amósase unha ferramenta para a creación de grupos heteroxéneos.

Número de membros

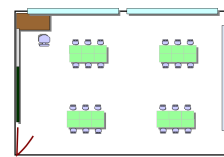
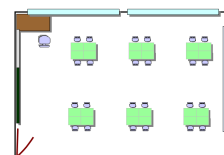
Canto máis grande é o grupo maior será a diversidade dos seus membros, haberá maior números de opinións, de intereses... Pola contra, canto menor é o grupo, máis rápido se poden coordinar, haberá maior participación por cada un dos seus membros, chegarase antes a acordos, será máis fácil de cohesionar, de detectar e resolver problemas...

Por todo isto, pódese dicir que non existe un número ideal de membros nun equipo, con todo, para a maioría de autores o tamaño ideal dun grupo de aprendizaxe cooperativa é de **catro membros**, principalmente porque:

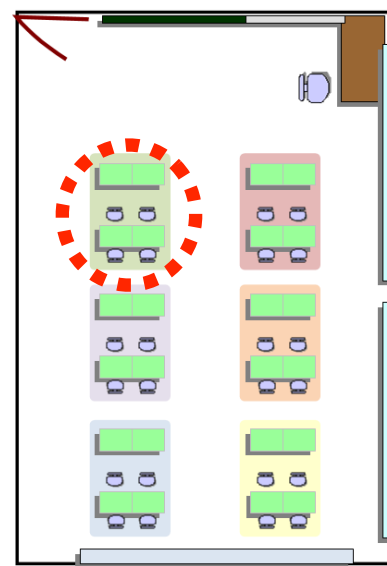
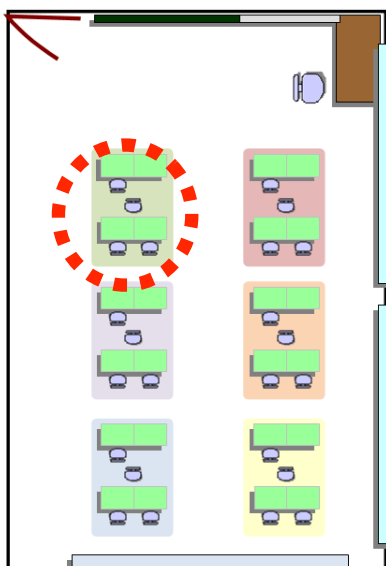
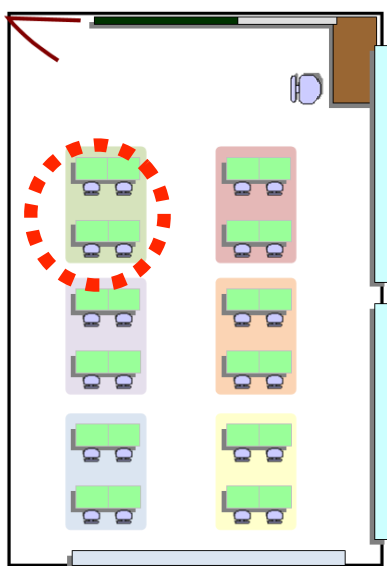
- Existe suficiente diversidade,
- Un número non elevado adoita implicar unha xestión eficaz,
- No caso de que falte algún, o grupo non se resente demasiado,
- Poden formarse parellas dentro do grupo,
- É necesario chegar a acordos ao ser un número par.

Nun **grupo de 4** pódense formar ata **6 parellas**, establecéndose ata **12 posibles interaccións**. Pero o 75% das veces non temos un grupo de alumnos múltiplo de 4 así que, se optamos por esta distribución, deberemos combinar estes grupos con grupos de 3 ou de 5 membros. Tendo en conta que, polo xeral, canto máis grande é o grupo, peor funciona (máis difícil coordinarse e chegar a acordos, aparición de alumnos "polisón"...), é máis recomendable optar por combinar os nosos grupos con equipos de 3 antes que con equipos de 5. Os equipos de 5 serían recomendables cando dispoñemos dunha aula pequena (pouco espazo).

Así a todo, dicir que o número de membros dos grupos de traballo dependerá, non só do espazo e das características do grupo-clase, senón tamén da forma de traballar de cada mestre. Imaxinemos unha aula con 24 alumnos: podemos, entre outras opcións, facer 6 equipos de catro membros cada un, ou facer 4 grupos de seis membros cada un. A primeira opción ofrécenos unha mellor xestión do grupo, pero moitos grupos para atender; a segunda opción ofrécenos grupos grandes onde, sobretudo ao principio, reclamaranos moito tempo para facelos funcionar, pero un número pequeno de equipos, o cal facilitará que “deamos a volta” á clase dunha forma máis rápida.

Cando os alumnos **non teñen experiencia** no traballo cooperativo, pode ser unha moi boa idea deixar os grupos de 4 para máis adiante e empezar a traballar con parellas no que se denomina “**parellas de catro**”. Para iso formamos grupos heteroxéneos de catro membros, distribuindo aos alumnos en dúas parellas, unha diante e outra detrás, creando así a idea de “**parella compañeira**”. Á hora de pedir axuda preguntaremos en primeiro lugar á nosa parella e, en caso de seguir necesitando axuda e antes de preguntar ao mestre, acudiremos á nosa parella compañeira.

Tanto se dispoñemos a clase cunha distribución por parellas coma se o facemos en grupos de 4, sempre podemos priorizar o traballo da parella, alternando co de grupo nalgúns ocasións, para así, aos poucos, ir introducindo o traballo en grupo.

Duración dos grupos

Existen autores partidarios de manter os agrupamentos durante períodos breves de tempo, realizando cambios frecuentes, e outros que defenden unha estabilidade nos grupos por períodos moi longos. As vantaxes de manter pouco tempo os grupos son que os alumnos teñen a oportunidade de traballar con máis compañeiros, aceptan mellor o grupo que lles “tocou”

porque saben que pronto se cambiará... Pola súa banda, as vantaxes de formar grupos máis estables no tempo son conseguir grupos máis estables e, por tanto, máis eficaces, dar tempo aos seus membros para coñecerse ben e a coesionarse mellor, desenvolver unha identidade grupal máis forte...

Para Stephen P. Robbins, experto en comportamento organizacional, todo grupo humano pasa por **cinco fases** ou etapas, as cales deberemos ter en conta á hora de analizar as posibilidades que ofrece alongar ou acurtar a duración dos grupos. Estas fases son:

- ➔ **Formación:** Incerteza respecto ao propósito, a estrutura e o liderado. Analízanse comportamentos.
- ➔ **Conflicto:** Aceptan a existencia do grupo pero poden cuestionar os liderados.
- ➔ **Regulación:** Relacións próximas e cohesión, se solidifica a identidade e camaradería.
- ➔ **Desempeño:** Estrutura plenamente funcional e aceptada. Chegan a coñecerse e comprenderse.
- ➔ **Desintegración:** A prioridade é a finalización (que non finalidade) do grupo.

A fase de desintegración está condicionada pola cantidade de **conflictos** que xurdan e en como o grupo xestione/resolva eses conflitos. Tendo en conta isto, podemos establecer dúas premisas: en primeiro lugar, hai que **dar tempo** a que os grupos se coñezan e cheguen ás fases de normalización e, sobretudo, de desempeño; e en segundo lugar, canta menos **experiencia cooperativa** teñan os seus membros, menos han de durar os agrupamentos.

Aquí son moi importantes as dinámicas de creación e cohesión de grupo, onde se mostra ao alumnado as vantaxes da aprendizaxe cooperativa.

Unha **proposta** pode ser dedicar o primeiro mes do curso (**setembro**) a facer a "**pretemporada**", isto é, mostrarlles a forma de traballar que ocupará unha boa parte do curso, de modo que vaian vivenciando esta metodoloxía de forma experimental para poder observar como se desenvolven nela e poder así facer os reaxustes necesarios. Iremos explicando os modos de traballar, as normas da clase, os diferentes volumes (de ruído), mesmo poderemos adoptar os diferentes roles.

Unha vez practicada/experimentada/vivenciada esta metodoloxía sen repercusión para a nota, e tomando uns bos apuntamentos do observado (aptitudes cooperativas, relacións...), estamos en condicións de facer os grupos, os cales durarán preferentemente un trimestre, isto é, de outubro a decembro, de xaneiro a marzo/abril, e de marzo/abril a xuño.

Aquí é onde deberemos empezar a tomar decisións: **equipos base ou equipos esporádicos?** Como xa introducimos ao principio deste apartado, o equipo base é fixo, permanente e duradeiro no tempo, desde un trimestre ata un curso; e o equipo esporádico é o que se crea para unha actividade, tarefa, traballo determinado, durando unha parte dunha sesión ata unhas poucas sesións.

Xa vimos que os diferentes autores non se poñen de acordo na lonxevidade dos equipos, pois existen vantaxes e desvantaxes sobre as diferentes duracións dos mesmos. A proposta por trimestres reflicte unha **opción intermedia** entre os grupos "anuais" e os esporádicos, dándolle tempo aos alumnos para coñecerse e a asentar os grupos, pero ofrecéndolles opción de cambiar

e interactuar con outros compañeiros ao longo do curso. Para autores como F. Zariquiey, o ideal é a proposta que combina os equipos base de **duración un trimestre**, combinados cos grupos esporádicos, o cal supón un aliciente de motivación para os estudantes e unha medida para **"osixenar"** a clase cando estimemos oportuno.

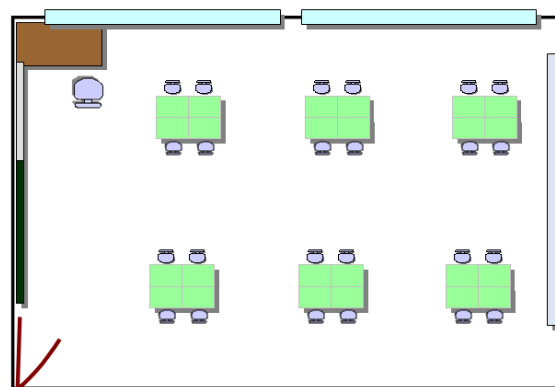
Aínda que a nosa proposta de grupos base é trimestral, iso non implica que non poidamos facer cambios cando o creamos necesario. A miña **recomendación** é espremer ben o mes de setembro para observar como se desenvolven os alumnos dentro dos grupos para poder deseñar concienzudamente os grupos que servirán de base para o primeiro trimestre. Durante cada trimestre seguiremos observando e tomando notas sobre o funcionamento de cada grupo e de cada alumno e alumna dentro dese grupo, pois non todos funcionamos igual en todos os grupos, xa que, non só depende de nós, senón que os compañeiros tamén inflúen no papel que cada un de nós desempeñamos dentro do equipo.

Ás veces é mellor desfacer un ou varios grupos se non funcionan a condenalos ao fracaso durante todo un trimestre. Cambiar si, pero como último recurso, pois se deseñamos ben os grupos, deberemos darlles tempo para que eles sós empecen a funcionar (lembra as 5 fases polos que pasan todos os grupos). Un **consello**: **nunca** cambies os grupos a petición, nin de alumnos nin de familias, xa que facelo supón abrir unha porta moi difícil de pechar.

Disposición da aula

A disposición da aula é algo moi importante, e aínda que non sempre temos a sorte de contar coa aula que desexariamos, si debemos facer todo o posible para adaptar o noso espazo para así optimizar o mesmo e os recursos que nel se atopan. Para iso deberemos atender a estes catro factores:

- ➔ Os **membros** dun grupo deben sentar **xuntos**, de forma que se poidan mirar á cara, compartir material, falar entre eles sen molestar aos demais... Existen varias disposicións de grupo (ver "Distribución do alumnado").
- ➔ Os membros dun grupo deben poder **ver ao docente** (ou compañeiros) no lugar onde se realizan as explicacións, exposicións... sen ter que adoptar unha posición incómoda.
- ➔ Os **grupos** deben estar o bastante **separados** como para que non interfiran uns con outros e para que os docentes (ou compañeiros) teñan despexado o camiño cara a eles.
- ➔ Debemos deseñar a disposición da aula de maneira **flexible**: os alumnos deben ter fácil acceso aos demais, ao docente e a calquera material que poidan necesitar para realizar as tarefas, posibilidade de mover mesas para refacer grupos esporádicos... Se temos material común, por exemplo, carteis coas normas, debe ser visible por todos desde todas as posicións.

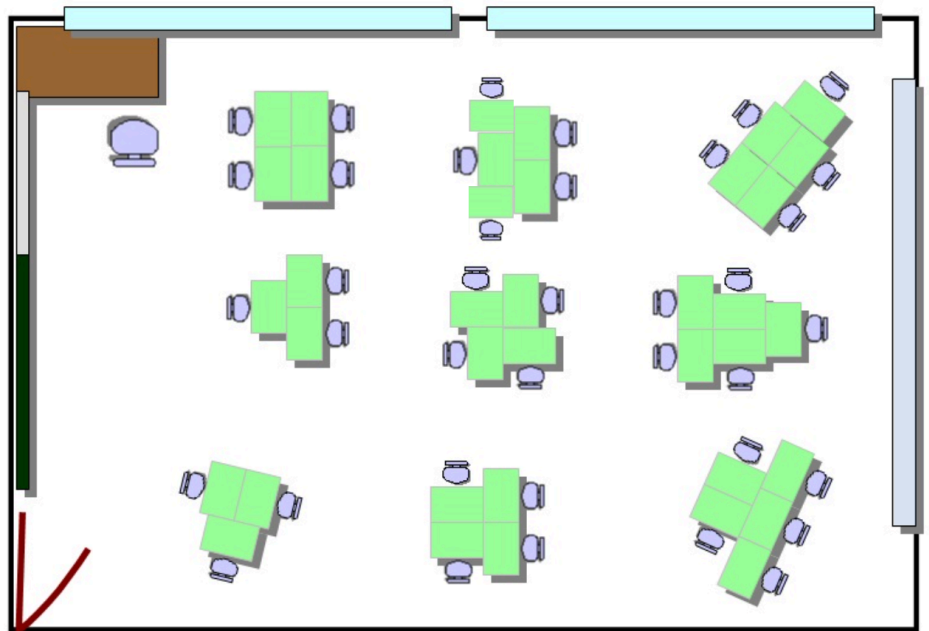
Distribución do alumnado

Unha vez que decidamos cuantos equipos imos ter na aula, e cantos alumnos terá cada equipo, atopámonos con **3 formas distintas de facer os grupos**: grupos creados polos propios alumnos, grupos creados ao azar e grupos creados polo/s mestre/s.

Os grupos creados polos propios **alumnos** supoñen como vantaxes, entre outras, que xa se coñecen, son afíns e están motivados para traballar xuntos; as principais desvantaxes son que será moi difícil que se cren tantos equipos e con tantos membros como decidimos e, sobretudo, que pode haber alumnos “descolgados”, introvertidos, cos que outros non queiran xuntarse...

Os grupos creados ao **azar** presentan, entre outras, as seguintes vantaxes: non preestablecen categorías, adoitan xerar menos rexeitamento, permítenos descubrir posibilidades que non tivemos en conta; en canto ás desvantaxes, observamos falta de control sobre a súa configuración o cal pode derivar en situacións complexas, non teñen por que ser heteroxéneos...

Se o **mestre** é quen dirixe a clase e o que nela sucede, ou polo menos, o que nela deba suceder, é este quen debería facer os grupos, pois desta maneira asegúrase que reinan unhas

condicións mínimas para que estes funcionen. Dixemos ao principio deste apartado que os grupos deben ser heteroxéneos en canto a unha serie de características, as cales deberemos atender para a creación dos mesmos. É o docente o que elixe a que **características** quere prestar atención. Como recomendación, estableceremos como aspectos a ter en conta os seguintes: **nivel académico**, **aptitudes cooperativas** (disposición a ofrecer axuda e necesidade de recibila), **nivel de disrupción** e **sexo**. Consciente de que atender a 4 características non é tarefa doada, e baseándonos na premisa de que **"o grupo perfecto non existe"**, aquí preséntase un instrumento para "categorizar" ao alumnado, o resultado do cal non é fixo, senón flexible: pode variar ao longo dos trimestres, podendo os alumnos variar a súa posición dentro do mesmo. Para utilizar a esta **ferramenta**, podemos escribir sobre ela os nomes dos alumnos ou utilizar fotos dos mesmos, o cal é máis visual. Trátase de dividir un folio en 3 partes, reservando maior espazo para a zona do medio (distribución da probabilidade da Campá de Gauss). Colocaremos na zona da dereita os alumnos con mellor nivel académico, baseándose nas nosas avaliacións ou nas do curso pasado se o grupo é novo (aproximadamente 1/4 do alumnado), no lado esquerdo o alumnado co nivel académico menos bo (aproximadamente 1/4 do alumnado) e situando na zona central (máis ancha) ao resto do noso alumnado (2/4). Dentro de cada un dos subgrupos (nivel alto, medio e baixo), colocaremos cara á parte de arriba de cada apartado a aquel alumnado que mostre maiores aptitudes colaborativas, e cara abaixo aquel que mostre maior necesidade de recibir axuda. Será unha localización gradual, cara arriba, cara abaixo e polo medio. Da mesma maneira, situaremos dentro dese apartado (por exemplo, nivel alto), cara á dereita o alumnado menos disruptivo e cara á esquerda o que se mostre máis disruptivo. Esta localización tamén será gradual (cara á dereita, cara á esquerda ou polo medio). En canto ao sexo, é recomendable, sempre que sexa posible, establecer unha paridade, polo que para ter en conta o sexo só haberá que mirar o nome ou a foto.

Tamén nos poderemos axudar doutra ferramenta moi valiosa: o **sociograma**. A partir unhas sinxelas preguntas poderemos trazar o "debuxo" das relacións da aula: alumnos máis buscados, os mais rechazados... É importante ter en conta este tipo de relacións pois existen preferencias que, ás veces, se nos poden escapar.

Nivel de Rendemento

BAIXO

MEDIO

ALTO

Escribe por orden de preferencia os/as 3 compañeiros/as cos que **SI** che gustaría formar un grupo de traballo:

- 1.-
- 2.-
- 3.-

Escribe por orden de preferencia os/as 3 compañeiros/as cos que **NON** che gustaría formar un grupo de traballo:

- 1.-
- 2.-
- 3.-

Escribe por orden de preferencia os/as 3 compañeiros/as cos que **SI** che gustaría ir de excursión:

- 1.-
- 2.-
- 3.-

Escribe por orden de preferencia os/as 3 compañeiros/as cos que **NON** che gustaría ir de excursión:

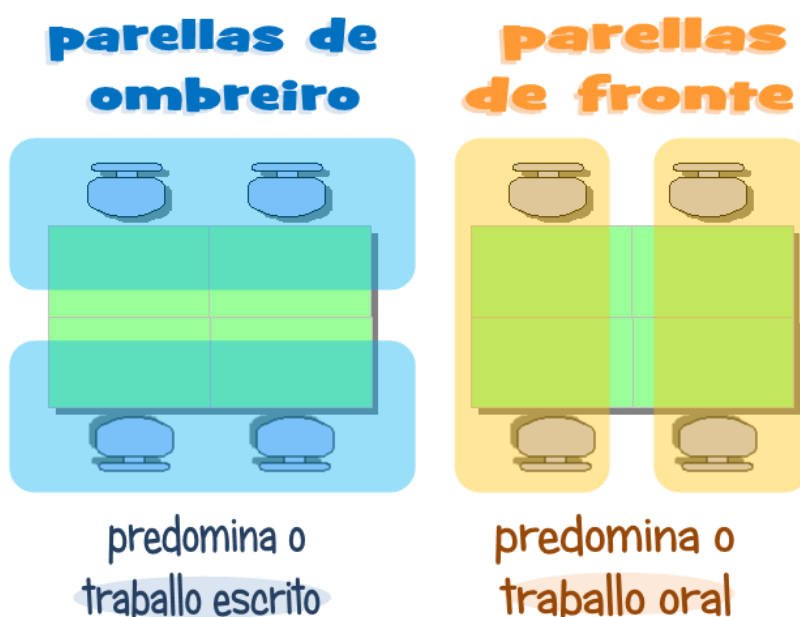
- 1.-
- 2.-
- 3.-

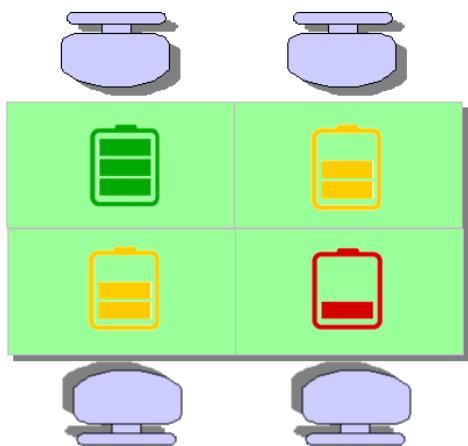
Un **erro** moi frecuente ao facer os grupos é pretender facelos equilibrados en función da clase. Nun primeiro momento podemos tender a colocar ao alumno con mellor nivel académico co de peor nivel académico, ao máis disruptivo co máis tranquilo... de forma que obteñamos unha "media" máis ou menos parella en cada grupo. Isto é un grave erro, pois aquí non funciona o de *os polos opostos se atraen*; aquí, máis ben, repélense. O alumno co nivel académico máis alto pode ver tan lonxe ao do nivel menos alto, e viceversa, que non cheguen a "conectar"; o alumno máis tranquilo non adoita "contaxiar" ao máis disruptivo, máis ben ao contrario; se non facemos os grupos dunha forma máis equitativa, con niveis similares, os integrantes dos equipos poden chegar a ver o traballo en grupo máis como unha penitencia que como algo positivo.

Neste punto pode xurdirnos unha pregunta: **Mantemos os grupos nas diferentes materias ou os cambiamos?** O ideal sería que os grupos fosen deseñados polo conxunto de profesores que dan clase a un grupo, tendo en conta as opinións, necesidades e apreciacións de todos eles, demostrando así esa capacidade de traballo en equipo que logo imos desenvolver con eles. Desta maneira, demostraremos continuidade e coherencia nunha forma de traballar, pois se é unha dos acenos de identidade do centro terá máis peso que se é unha forma de traballar máis persoal só dalgúns. Ademais, se é algo do que vai depender unha parte da nota dos alumnos, estes teñen que ter claro que é o que se lles pide. Así a todo, debemos ser conscientes de que non en todas as materias pódese traballar igual, pois existen algunhas áreas nas que o contido e mesmo os espazos son outros distintos á aula de titoría e tamén isto hai que telo en conta. Por este motivo, deberemos deseñar uns **equipos base de referencia** que sexan os mesmos na maioría de áreas e combinalos con outros equipos esporádicos en determinados momentos ou materias.

Unha vez disposto ao alumnado nos diferentes grupos, deberemos distribuílos dentro de cada grupo, e esta decisión non debe ser aleatoria, pois deberemos ter en conta dúas cousas: as **tendencias de traballo** que se poden dar dentro do grupo, e as **relacións** que se poden establecer entre os seus membros de cara a tarefa para desempeñar.

En primeiro lugar, destacamos aquí as "tendencias" do alumnado á hora de traballar con parellas/ compañeiros cando están nunha disposición de grupos de 4. Cando o traballo é principalmente escrito, a tendencia é a traballar co compañeiro de ombreiro, xa que podemos ler o que escribimos ambos sen necesidade de adoptar posicións incómodas; pero cando o traballo é principalmente oral, a tendencia é a traballar co compañeiro de fronte, xa que é a quen vexo desde a nosa posición dentro do grupo.

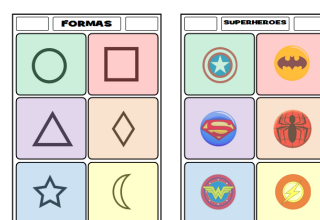
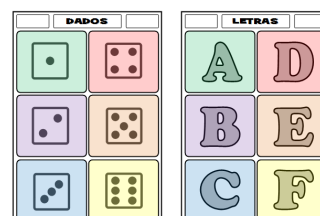
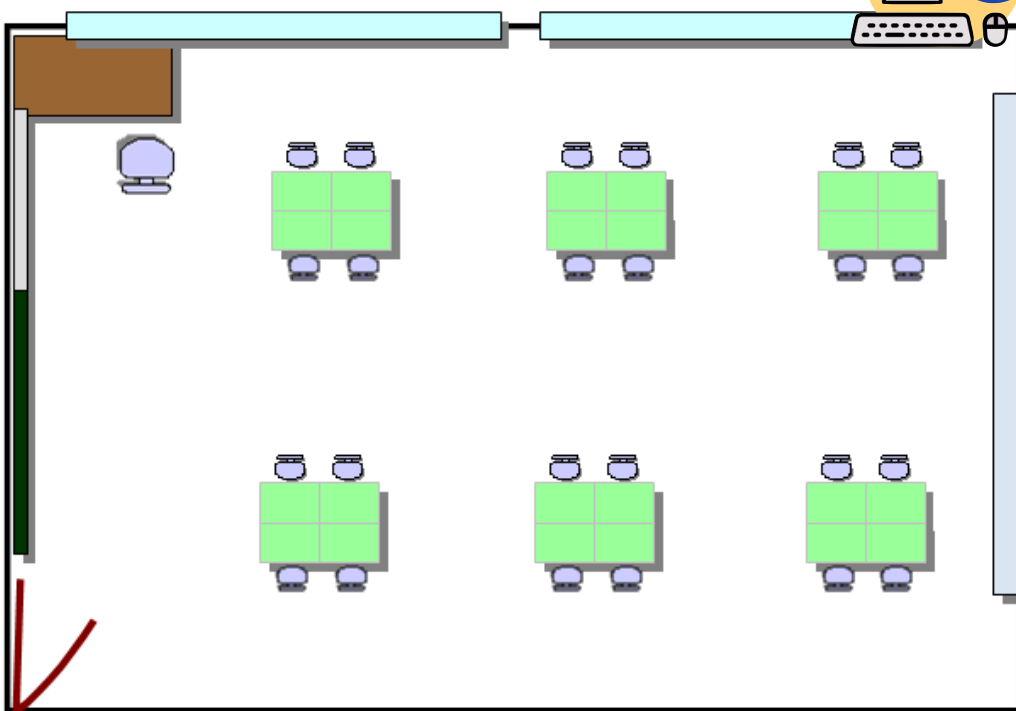

En segundo lugar, en canto ás relacións que se poden establecer entre os membros dun grupo de cara á tarefa a desempeñar, a posición dos alumnos dentro do grupo inflúe no tipo de interacción que manterán e, por tanto, é necesario coidar as posicións dos estudantes dentro do equipo. Partiremos do exposto no parágrafo anterior: os que se atopan de fronte teñen facilidade para interactuar de forma verbal, e os que se colocan ombreiro con ombreiro teñen facilidade para traballar sobre os mesmos materiais. Aínda que o equipo sexa de 4, moitas veces traballarán en parellas, polo que deberemos evitar diferenzas de nivel moi pronunciadas.

O grupo pode ser moi diverso, a parella non tanto. Nas disposicións que se propoñen na imaxe de arriba, os alumnos traballan cun compañeiro dun nivel diferente, pero non demasiado afastado, como vimos unhas poucas liñas máis arriba: o nivel dos integrantes dun equipo non debe ser moi afastado.

Recapitulando: se decidimos facer grupos homoxéneos, de 4 membros (con variantes de 3 ou de 5), deseñados polo mestre, con equipos base permanentes durante un trimestre combinados con equipos esporádicos, unha recomendación sería a seguinte (para unha aula de 24 alumnos, pero pódese adaptar para un número diferente).

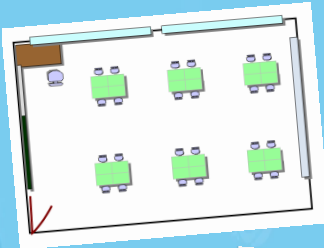

Deseñamos 6 equipos de 4 membros cada un e nomeámoslos con cores para que sexa máis fácil facer referencia a eles. Así temos os grupos vermello, laranxa, amarelo, azul, morado e verde. Estes serán os equipos base. En cada mesa haberá pegado un cartel cun número nun círculo, o cal será o número de cada integrante dentro do equipo, así poderemos nomealos dicindo "o equipo vermello", "os números 3", "o 1 do equipo verde"... Ademais deses números nuns círculos, nese cartel tamén haberá diferentes símbolos, por exemplo, as diferentes caras dun dado, formas xeométricas, letras e logos de superheroes (evitaremos números romanos para non crear confusión). Estes logos servirannos para crear os grupos esporádicos dunha forma rápida. Este instrumento está deseñado para que non se repitan grupos nos equipos esporádicos, aínda que poderíamos utilizar máis combinacións se así o desexamos. Desta maneira podemos dicir: "Hoxe, para esta tarefa, imos refacer os grupos, e faremolo... por superheroes!". Nese momento, os alumnos mirarán o logo do superheroe que ten no cartel da súa mesa e o panel que deberá estar na parede, nun sitio visible, e buscar a súa nova localización xunto cos seus novos compañeiros. Desta maneira, por exemplo, o número 1 do equipo vermello verá no seu cartel que ten a Spiderman e, mirando o cartel da parede, o dos superheroes, verá que os Spidermans teñan que ir á mesa laranxa. Dirixirase a esa mesa e alí atoparase cos seus novos compañeiros: o 2 laranxa, o 3 morado e o 4 verde.

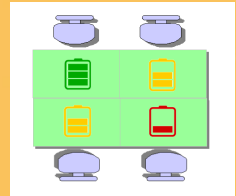
Os Agrupamentos

HETEROXÉNEOS vs Homoxéneos

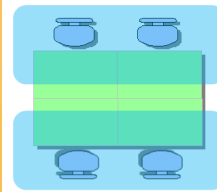

GRUPOS de 4

(de 3 a 6)

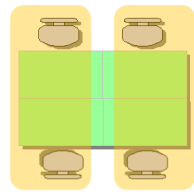

parellas de
ombreiro

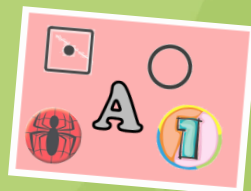
predomina o
traballo escrito

parellas
de fronte

predomina o
traballo oral

Grupo BASE e Grupos Esporádicos

Distribución de Aula

Roles

A presenza de roles axudan a organizar a cooperación dentro dun marco de interacción no que existe unha **reparto racional e equilibrada das funcións**. É por iso que constitúen un dos elementos clave para articular un contexto no que sacarlle o máximo proveito á cooperación, xa que levan o traballo en equipo a un nivel de eficacia maior, o que se traduce nunha mellora evidente da experiencia cooperativa.

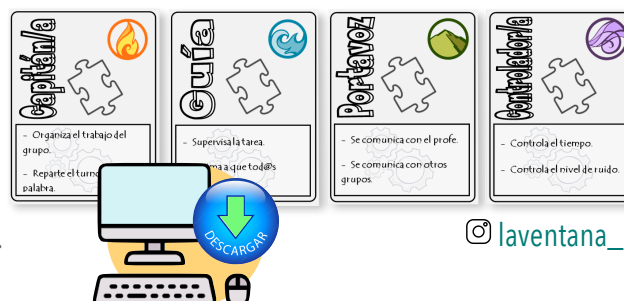
Os roles organizan o traballo dos equipos, dotándoos de niveis máis altos de autonomía, promoven a interdependencia positiva e permiten traballar aptitudes cooperativas como a xestión da quenda de palabra, a supervisión do traballo grupal, a xestión da axuda...

Se botamos unha ollada á rede poderemos atopar multitude de modelos diferentes pero con moitas cousas en común, pero para que sexan realmente eficaces deberás crealos ti mesmo.

Isto **implica deseñalos, ensinar** aos alumnos para traballar con eles, **e xestionalos** dentro do marco cooperativo.

Á hora de **deseñar os roles** para o teu grupo terás que ter en conta que:

- Deben resultar **funcionais** no teu grupo/centro: deben ter sentido na dinámica da clase, se non traballas con ningún material complementario non ten sentido un "responsable do material"; e deben resultar adecuados á idade como ás características do noso alumnado, por exemplo, se son grupos bulliciosos sería conveniente un "controlador do ruído".
- Deben ser **interdependentes**: xa se insistiu na importancia da interdependencia positiva, e os roles constitúen unha gran oportunidade para promovela, o cal, á súa vez, terá unha consecuencia favorable na cohesión do grupo. Todos deben ser necesarios para realizar a tarefa, e ao mesmo tempo, complementarse.
- Deben ser **simples e claros**: se son complexos e con moitas funcións será difícil que terminen formando parte da dinámica da clase. Cada rol debe ter unhas poucas funcións (dúas ou tres), facilmente identificables, concretas, alcanzables e que non se confunda coas dos demais.
- Deben traducirse en **condutas concretas** facilmente **recoñecibles**: que ten que facer o alumno?, como ten que facelo?, e cando ten que facelo?
- Debemos prever **como se adecúan os roles aos grupos de 3 e de 5**: engadir un novo rol, redistribuír as funcións... Unha solución moi práctica é que cando o grupo sexa de 3, un alumno exerza dous roles, buscando os menos complexos ou os máis alcanzables; cando o grupo sexa de 5, as funcións do rol máis complexo pódense dividir entre dous alumnos, ou tamén crear o rol do "axudante", o cal estará pendente de que leven a cabo da mellor forma posible un ou varios roles.
- Deben estar **consensuados** co resto do profesorado: xa se mencionou sobre a importancia da coherencia na implantación a nivel de centro desta forma de traballar, o cal axudará ao alumnado para transferir o que aprendeu nunha área determinada cun mestre concreto ás demais áreas, sacándolle o máximo partido a esas aprendizaxes.

A continuación móstrase a proposta de roles coa que eu traballo:

No momento de **ensinar aos alumnos a traballar cos roles** podemos seguir a proposta dos 6 pasos dos irmáns Johnson:

- ➡ Seleccionar o rol/roles que se van a implantar,
- ➡ Descubrir a necesidade dos roles para traballar en equipo,
- ➡ Asegurarse de que todos entenden en que consiste o rol,
- ➡ Preparar situacións repetidas de práctica do rol,
- ➡ Introducir o rol e revisar a súa aplicación,
- ➡ Practicar os roles introducidos ata que os alumnos os interioricen.

Unha vez que deseñamos os nosos roles e ensinamos aos nosos alumnos para traballar con eles, chega o momento de **xestionar os roles nun marco cooperativo**, para iso, teremos en contas as seguintes cuestións:

- Cando traballemos en equipos cooperativos, utilízalos, e facer alusión a eles (nomealos).
- Introducílos de un en un, non introducir outro sen ter “dominado” o anterior.
- Rotálos, que todos os membros os vivencien.
- Avalíalos, tanto cando é un mesmo cando o desempeñou (autoavaliación) como cando foi alguén do noso equipo quen o faga (heteroevaluación).
- Prever a xestión dos mesmos nos grupos de 3 e de 5.
- Caracterízalos visualmente, onde se identifiquen as funcións, e visibilízalos: na mesa, colgalos na lapela, na paredes da clase...
- Incorporalos dentro da normativa da aula.
- Deseñar situacións de traballo onde teñan sentido e haxa que utilízalos.
- Non centrarse neles, é unha ferramenta, un recurso, non un fin en si mesmo.

Unha **proposta** podería ser introducir un o luns e asignalo a dedo, á persoa que cremos que mellor desempeñaría ese rol. Ao finalizar a xornada reservar uns minutos para reflexionar sobre iso. Ao día seguinte asignarlló a outro compañeiro, e así cada día. O último día, o venres, reservalo para quen puido faltar algún día ou que algún membro do equipo volva exercer, ben porque o realizou de maneira idónea e desexamos modelar ao grupo utilizando a ese compañeiro como referente, ou ben dando unha nova oportunidade a quen non o fixo do todo ben. A semana seguinte, introduciremos, ademais dese rol, un novo, e actuaremos da mesma maneira, pero agora con dous roles, rotándoos cada día. A terceira semana introduciremos un terceiro rol e a cuarta semana poderemos traballar cos catro, tamén de forma rotativa, reservando tempo ao final da xornada para reflexionar sobre eles, fixar aprendizaxes e axudar á súa interiorización.

Se no apartado de “*Duración dos grupos*” propoñiamos o mes de setembro como “pretemporada” para ir introducindo o traballo en grupo, poderíamos deixar para o mes de outubro, onde xa teríamos os primeiros equipos base para todo o trimestre, a incorporación dos roles.

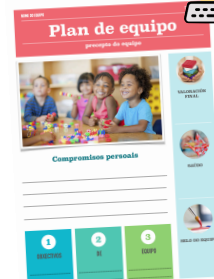

ENLACES DE INTERESE

Rutinas de pensamento

Plan de equipo

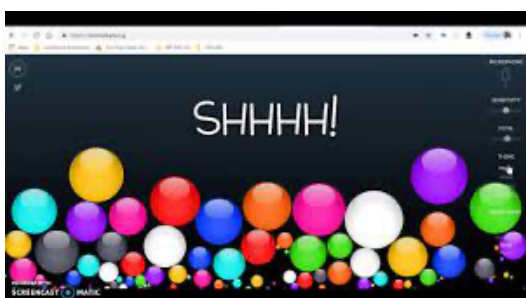
Plan de trabajo

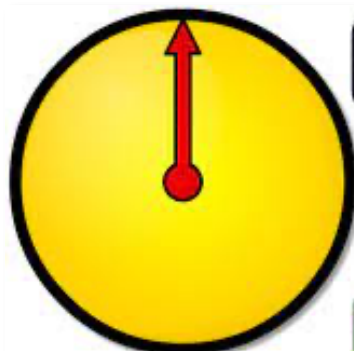
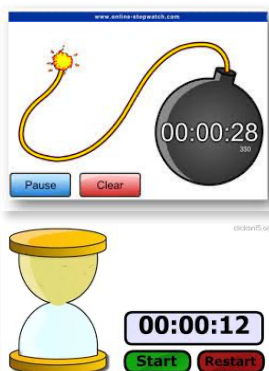
Multipantalla

Control de ruido

Control de tempo

00:00:10

Start Clear

